PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Komisija za varstvo gorske narave
Usposabljanje za: VARUH GORSKE NARAVE

Seminarska naloga

OHRANIMO NARCISE NA GOLICI

Mentor: **Dušan KLENOVŠEK**

Avtor: **Anton DREMELJ**
Planinsko društvo
Javornik Koroška Bela

Jesenice, avgust 2008

KAZALO

UVOD **3**
OHRANIMO NARCISE NA GOLICI **4**
1. NARCISNI TRAVNIKI V KARAVANŠKEM ZALEDJU JESENIC 4
2. GEOLOŠKA PODLAGA IN PODNEBJE 5
3. RASTLINSTVO 5
4. NARCISA, NARCIS (Narcissus) 7
5. NARCISE IN GOSPODARJENJE 8
6. RAZLOGI ZA IZGINJANJE NARCIS 10
6.1. Opuščanje rabe 10
6.2. Intenziviranje gospodarske rabe 11
6.3. Turizem 12
7. KAKO OHRANITI RASTIŠČA NARCIS 12
ZAKLJUČEK **14**
VIRI **19**

UVOD

Narcisa ima v Sloveniji in bližnji okolici v različnih krajih okoli 120 različnih imen, kot npr. *bedenica*, *binkoštnica*, *jurjevka*, *ključavnica*, *medenica*, *medenka*, *škrtovinjek*, itd. Na Jesenicah in ponekod na Dolenjskem in Notranjskem ji pravijo *ključavnica*.

Ime pojasnjuje zanimiva pravljica:

»Nekoč je Bog posvaril čebele, naj nikar ne delajo in nabirajo medu ob nedeljah in praznikih. Ker ga čebele niso ubogale, jim je zato med v ključavnicah »zaključil«. Sladki sok je poprej neovirano prihajal v cvet, takrat pa je Bog rastlinam pod cvetom v steblu ustvaril bunčico (vozel) in z njo soku zaprl dohod v cvet, da ga čebele ne morejo več prosto srkati.«

Fot. 1: Narcise (Avtor fot.: Anton Dremelj)

K izdelavi seminarske naloge me je spodbudilo dejstvo, da na območju Golice in sicer na samih pobočjih Golice, kakor tudi na širšem območju, kot je Plavški rovt, Planina pod Golico, Javorniški rovt in Pristava narcise počasi, a zanesljivo izginjajo. Obširnih belih poljan je vse manj.

Namen naloge je opozoriti, da bomo z nadaljevanjem ravnanja, kot se dogaja, sedaj narcise na tem območju počasi iztrebili.

Z nalogo želim doseči, da bi ljudje – tako domačini, ki stalno žive na tem območju, kot tudi obiskovalci gora in občudovalci narcis dojeli, da morajo spremeniti svoj odnos do narave na splošno, kot tudi do narcis na Golici.

Upam in želim, da bo ta seminarska naloga prispevala majhen kamenček v mozaiku ohranitve narcis na območju Golice.

OHRANIMO NARCISE NA GOLICI

1. NARCISNI TRAVNIKI V KARAVANŠKEM ZALEDJU JESENIC

Na Gorenjskem imamo kar nekaj območij značilne in za enkrat še dobro ohranjene kulturne krajine. Jeseniški rovti so značilne manjše krčevine in gorski pašniki v karavanškem zaledju Jesenic in predstavljajo prvovrstno kulturno krajino. Osnovni pečat ji daje **gorska narcisa** (*Narcissus poeticus subsp. radiiflorus*), ki je poznana kot **ključavnica** ali **bedenica**. Starejši ljudje se spominjajo obširnih »s snegom« pobeljenih strmin Golice, okrašenih z neštetimi cvetovi narcis. Na nekaterih območjih jih še vedo lahko občudujemo v vsej lepoti in množičnosti.

Fot. 2: Narcisna poljana – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

Žal pa mnogih strmin narcisa ne porašča več v tolikšnem številu, ponekod pa so celo povsem izginile.

Rovti pa niso pomembni le zaradi narcis, pač pa tudi zaradi raznolikosti cvetja in rastlinskih združb oziroma habitatov kar kaže na to, da je območje pomembno tudi z vidika biotske raznovrstnosti.

2. GEOLOŠKA PODLAGA IN PODNEBJE

Zahodne Karavanke pripadajo geotektonski enoti Dinaridov in podenoti Južnih Alp in ležijo južno od periadriatskega šiva, od ostalih Dinaridov pa so omejene z južno narivno mejo. Zaradi pestre geološke zgodovine in značilne krovne zgradbe je pestro tudi litološko zaporedje kamninskih plasti s številnimi okamninami in pojavi orudenja. Vodonosnik tega območja so mezozojske karbonatne kamnine tektonske »enote Košuta«, ki leži med nepropustnimi paleozojskimi kamninami, njeno podlago pa prav tako tvorijo nepropustne mezozojske plasti.

Količina padavin narašča z nadmorsko višino, odvisna je tudi od ekspozicije. Maksimum padavin je v novembru, sekundarni v mesecu juniju kot posledica pogostih popoldanskih neviht. Minimum padavin je v februarju in januarju. Geološke in podnebne razmere imajo v interakciji z drugimi naravnimi dejavniki velik vpliv na razvoj prsti, vodnatost vodotokov, rastlinstvo in živalstvo, ter posredno na gospodarske dejavnosti tega območja: kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo, turizem in rekreacijo. Glede na večanje naklona se odraža tudi način gospodarjenja z zemljišči, ki si slede v vrstnem redu od nižine: njive, travniki, pašniki, gozd in nerodovitni svet.

3. RASTLINSTVO

Na sestavo in razširjenost rastlinstva vplivajo relief, podnebje, prst, kamninska sestava in z različnimi posegi človek. Območje Jeseniških rovtov je reliefno razgibano in pestro po geološki in talni sestavi, kar posledično vpliva na pestrost rastišč. Marsikje se kažejo posledice človekovih posegov. V ravninskih predelih ter posameznih uravnavah so ljudje izkrčili gozd za kmetijske obdelovalne površine, nastali so rovti, pašniki, košenice.

V zadnjih 10 letih se višje ležeči in slabše dostopni rovti zaradi opuščanja paše in košnje zaraščajo, s tem pa se spreminja tudi vegetacijska sestava. V Karavankah in tudi na obravnavanem območju je gozdna meja znižana s 1600 – 1700 m na 1500 m ali celo nižje.

Med naravovarstveno najpomembnejše rastlinske asociacije lahko uvrstimo:

- Subalpinsko grmišče dlakavega sleča (*Rhododendron hirsutum*) in navadnega slečnika (*Rhodothamnus chamaecistus*) zavzema najvišji pas gozdno grmičevne vegetacije v zahodnih Karavankah. Najdemo ga na prepadnih skalovitih pobočjih gorskih masivov in na vznožju prepadnih sten na nadmorski višini 1400 – 1900 m.

- Združba čvrstega šaša (*Caricetum firmae*) je tipična združba na vetrno izpostavljenih legah z večjimi temperaturnimi ekstremi. Značilne vrste združbe so čvrsti šaš (*Carex firma*), Clusijev svišč (*Gentiana clusii*), Zoisova vijolica (*Viola zoysii*).

- Združba vednozelenega šaša in vilovine (*Seslerio-Caricetum sempervirentis*) je združba južnih leg na apnencu in dolomitu na nasutih podlagah z visokimi temperaturami.

- *Nardetum strictae* je združba zakisanih travnikov z arniko (*Arnica montana*) in volkom (*Nardus stricta*). Na območju Jeseniških rovtov pokriva manjše površine na uravnavah z večjo vsebnostjo vode v tleh.

- *Mugeto – Ericetum* je združba ruševja (*Pinus mugo*) in spomladanske rese (*Erica carnea*). Združbo najdemo na območju Kleka in Hruškega vrha.

Med ostale botanične zanimivosti območja lahko prištejemo endemite jugovzhodnih apneniških alp:

- Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*),
- avstrijski dežen (*Heracleum austriacum ssp.siifolium*),
- gola bilnica (*Festuca calva*),
- mlahava bilnica (*Festuca laxa*),
- julijski ušivec (*Pedicularis elongata subsp. julica*),
- Traunfelnerjeva zlatica (*Ranuncalus traunfellneri*),
- Kernerjev mošnjak (*Thlaspi kerneri*),
- Wulfenov jeglič (*Primula wulfeniana*) in
- Hohenwartov kamnokreč (*Saxifraga hohenwartii*)

Fot. 3: Bezgova prstasta kukavica (*Dactylorhiza sambucina*) Vir: *Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah* (2007, str. 22)

Poseben pečat pa daje območju največje bolj ali manj sklenjeno območje rastišč narcis (*Narcissus poeticus subsp. radiiflorus*) v Sloveniji. Območje sega od Hruščanske planine na zahodu do Javorniškega Rovta in Pristave na vzhodu. Rastišča se pojavljajo skoraj od dna Zgornjesavske doline na višini okrog 700 m, pa vse do vrha Karavank na nadmorski višini 1800 m.

Najbolj množična rastišča so na srednjeevropskih gorskih gojenih travnikih, ki v naravi izgledajo kot košenice oziroma travniki. Tovrstni travniki so floristično zelo bogati, saj se narcisam pridružujejo brstična lilija (*Lilium bulbiferum*), pogačica (*Trollius europaeus),* veliki zali klobuček (*Astrantia major*), orlica (*Aquilegia vulgaris*), rožnati gadnjak (*Scorzonera rosea*) in mnoge druge. Na rastiščih je bilo evidentiranih šest vrst orhidej.

Fot. 4: Rožnati gadnjak (*Scorzonera rosea*) Vir: *Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah* (2007, str. 20)

4. NARCISA, NARCIS (Narcissus)

Spada v družino narcisovk (*Amaryllidaceae*). Je zelnata trajnica s čebulico in pritličnimi črtalastimi listi. Zvezdasti cvetovi so beli in navadno se razvije le po eden na vrhu stebla. Notranji listi cvetnega odevala so zrasli v cev, ki se na vrhu razširi v pladnjast privenček, ki je zlato ali svetlorumen, lahko tudi rdečkasto obrobljen. Pod cvetom je suhokožnat podporni list.

Fot. 5: Narcisa (*Narcissus*)
(Avtor fot.: Anton Dremelj)

Značilnosti:

- čas cvetenja je april in maj
- leto prvega zavarovanja na območju današnje Slovenije je 1949
- rastišča so v svetlih gozdovih in na negnojenih suhih traviščih na apnencu
- razširjenost v Sloveniji: najbolj poznana so rastišča v Karavankah, uspeva tudi v zahodni Sloveniji na Slavniku in na Vremščici, na Kočevskem nad Kolpo, ter v vzhodni Sloveniji v okolici Veržeja

5. NARCISE IN GOSPODARJENJE

Množina cvetov narcis je predvsem odvisna od načina gospodarjenja, ter ekoloških pogojev: predvsem vrste in vlažnosti tal, količine svetlobe in organskih snovi v tleh. Od naštetih faktorjev je način gospodarjenja ocenjen kot najpomembnejši. Na površinah z ustreznim gospodarjenjem je množična zastopanost narcis zastopana po celotni površini rovta, ne glede na relief, osvetljenost in vlažnost tal. V primerih manj ustreznega gospodarjenja, opuščanja ali intenzifikacije rabe, se rastišča ohranijo le na posameznih delih rovta, predvsem na globljih tleh brez prevelikega gnojenja. Na zaraščajočih površinah narcise lahko vztrajajo še nekaj let ali desetletje tako, da jih je posamično mogoče najti tudi v mlajših bolj presvetljenih gozdovih.

Fot. 6: Sedlo Suha – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

V popisu rastišč (*Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah*, *2007*, *str. 24*) je bila leta 2001 ugotovljena zastopanost narcis po posameznih rovtih glede na pet kategorij številčnosti:

- **množična** (veliko število narcis strnjenih na večjih površinah)
- **pogosta** (veliko število narcis strnjenih na površini manjši od 100 m2)
- **posamezna** (posamezna – tudi v šopih po celi površini)
- **zelo redka** (posamične rastline)
- **ni prisotnosti** (pregledane površine travnikov in pašnikov, kjer ni poselitve ali kakršne druge rabe prostora).

Tab. 1: Številčnost narcis v popisu leta 2001:

številčnost	število ploskev	površina
množična	19	58 ha
pogosta	35	125 ha
posamezno	28	199 ha
zelo redko	15	57 ha
brez	16	173 ha

Sl. 1 Grafični prikaz številčnosti narcis na ploskvah

Sl. 2 Grafični prikaz površine v ha

V primerjavi s popisom, ki ga je leta 1993 izvedla dr. Nada Praprotnik (*Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah*, *2007*, *str. 24*), je kljub temu, da narcise ne cvetijo vsako leto enako, mogoče oceniti trend upadanja rastišč narcis, predvsem v kategoriji množične številčnosti. Ocena se ujema tudi z opazovanji domačinov in obiskovalcev območja. Upadanje številčnosti je mogoče ugotoviti predvsem na vršnih grebenih Golice (nad gozdno mejo), ter na posameznih rovtih na nadmorski višini 1000 – 1500 metrov. Takšni primeri so Markljev rovt, Zakamnik, Jekljevo sedlo in Javorniški rovt, kjer so bila rastišča leta 1993 množična, ob popisu leta 2001 pa so bile narcise prisotne zelo redko ali posamično. Na teh rastiščih so vzroki izginjanja različni – od opuščanja rabe (Jekljevo sedlo) do intenziviranja kmetovanja (Markljev rovt).

6. RAZLOGI ZA IZGINJANJE NARCIS

O razlogih za izginjanje narcis z Jeseniških rovtov in pašnikov je bilo že mnogo napisanega. O tem vedo največ povedati domačini. Predvsem tisti, ki se še spominjajo košnje na južnih pobočjih Golice in rovtih. Trava z narcisami je morala biti pokošena dokaj pozno, ko so zeleni listi narcis že oveneli in porumeneli. Sledila je košnja ali paša. Narcisa je za živino strupena, ker povzroča vnetje prebavil in ohromelost. Alkaloid, ki povzroča težave je prisoten v rastlini dokler so listi še zeleni. Tudi nižje ležeči rovti so se uporabljali kot senožeta. Travnike so avgusta pokosili, nato jih je popasla živina.

Glavni razlog za zmanjševanje površin narcisnih travnikov je sprememba kmetijske rabe rovtov. Sprememba rabe, ki negativno vpliva na narcise, je lahko povsem nasprotna: opuščanje ali intenziviranje.

6.1. Opuščanje rabe

Kadar je raba opuščena, se začno rovti intenzivno zaraščati, predvsem z jelšo in smreko. V desetletju lahko rovt prerase mlad gozd. Narcisa, kot izrazito svetloljubna rastlina, v takšnih, slabših pogojih hitro izginja. Na višjih nadmorskih višinah narcisa ni konkurenčna običajni travni združbi, zato je tu košnja pomembna tudi, če ne prihaja do zaraščanja z drevesnimi vrstami. Na površinah z večjo vsebnostjo organskih snovi v zgodnejših fazah zaraščanja prerase narciso tudi čmerika (*Veratrum album*). Slednja podobno kot narcisa izbira vlažnejša, rahlo kisla rastišča in v primeru boljše oskrbe s hranilnimi snovmi hitro prerase narcise.

Fot. 7: Zaraščanje s smreko Vir: *Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah* (2007, str. 25)

Razlogi za opuščanje košnje in paše oziroma rabe nasploh so različni. Predvsem se zdi, da sta za opuščanje rabe kriva slabša dostopnost do posameznih rovtov in za strojno obdelavo neprimeren teren. Nemalokrat je za opustitev rabe povsem socialne narave: gospodarstvo Jesenic omogoča lagodnejši in trajnejši vir dohodka, na rovtih pa primanjkuje delovne sile. Opustitvi rabe nemalokrat sledi prodaja kmetijskih objektov in zemljišč za počitniške hišice, kar lahko trajno onemogoča nadaljnjo kmetijsko rabo.

Tudi strojna obdelava rovtov je danes eden od ključnih pogojev za zagotavljanje rabe. Kmetijska mehanizacija zahteva ustrezen dostop: dovolj široko pot oziroma cesto. Čeprav je bilo v preteklih desetletjih na območju rovtov zgrajenih veliko predvsem gozdnih cest, je še vedno nekaj rovtov dostopnih le preko ožjih in strmejših kolovozov ali stez. V kolikor rovt ni dostopen kmetijski mehanizaciji, zahteva več ročnega dela, za kar pa ni zanimanja niti ekonomske računice.

6.2. Intenziviranje gospodarske rabe

Mnogi rovti dostopni s kmetijsko mehanizacijo so bili v zadnjih letih intenzivirani. Takšni rovti so izravnani, gozdni robovi očiščeni grmovne zarasti, mokrotni deli izsušeni. S strojno obdelavo se poškodujejo narcisne čebulice, z izsušitvijo pa se poslabšajo rastni pogoji. Sledi intenzivno gnojenje in intenzivna raba (paša živine, večji stalež živine, zgodnja košnja). Na takšnih rovtih je številčnost narcis posledica posegov in ne ekoloških razmer, kar je mogoče zelo enostavno ugotoviti po razporeditvi cvetočih narcis – v nekaterih primerih narcise povsem izginejo, prevladajo trave in regrat.

Fot. 8: Posledica izravnave in gnojenja rovta – prevladajo trave in regrat (Avtor fot.: Anton Dremelj)

Praksa kaže, da se po določenem času na takšnih površinah narcisa lahko ponovno razmnoži, v kolikor se na njih odvija primerna raba. Pri takšni rabi sta ključna košnja in intenzivnost gnojenja. Košnja preprečuje zaraščanje, vendar je neprimerna, če se izvaja prezgodaj. Najidealnejši čas je ko listi narcis začnejo rumeneti ali porumenijo. Na rovtih okoli 1000 m nadmorske višine je primeren čas košnje po 20. juniju.

Intenzivno gnojenje z gnojevko pomeni prevelik vnos organskih snovi, primerno pa je gnojenje s hlevskim gnojem v količinah, ki so primerljive tradicionalnemu kmetovanju.

6.3. Turizem

Predvsem v času cvetenja rovte obišče veliko turistov. Bolj osveščeni obiskovalci in domačini opozarjajo na preveliko število odtrganih narcis. Vse vrste narcis so v Sloveniji zavarovane rastline. Predpis prepoveduje zavestno uničevanje, zlasti trganje, ruvanje in odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin in ogrožanje rastline na njenem naravnem območju razširjenosti. Našteta ravnanja se lahko izvajajo kadar gre za dela, ki se opravljajo v skladu s predpisi, ki urejajo dobro kmetijsko prakso.

Čeprav je v praksi določbe predpisa težko nadzorovati, je bilo ocenjeno, da slednje ni bilo potrebno. V primerjavi z ostalima dvema razlogoma za zmanjševanje površin rastišč narcis je bilo ocenjeno, da trganje nima večjega vpliva na njihovo številčnost.

7. KAKO OHRANITI RASTIŠČA NARCIS

Očitno je, da je za ohranjanje rastišč potreben kompleksen pristop. Zagotoviti je potrebno ekonomsko ustrezno rabo rovta, kar je zahtevna naloga.

V Sloveniji imamo nekaj mehanizmov, ki lahko pripomorejo k rešitvi problema. Kmetijsko okoljski program s plačevanjem nadomestil za posebne razmere gospodarjenja lahko spodbuja narcisam ugodno gospodarjenje. Ukrepi so namenjeni izvajanju okolju prijaznih načinov kmetovanja, ki se kaže v ohranjanju krajine, biotske raznovrstnosti in poseljenosti podeželja.

Ti ukrepi so lahko:

- **Planinska paša:** paša na planinah v pašni sezoni s pastirjem ali brez.
- **Košnja strmih travnikov:** izvajanje košnje strmih travnikov z namenom ohranjanja tradicionalnih načinov rabe travinja v posebnih naravnih razmerah, na travnikih nagiba več kot 35%.
- **Ohranjanje ekstenzivnega travinja:** gospodarna raba travinja z namenom ohranjanja tradicionalne rabe travinja.

Fot. 9: Planinska paša. Golica – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

- ⇨ **Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov:** ohranjanje ekstenzivnega travinja in omejkov, ki omogočajo uspešno razmnoževanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na ekološko pomembnih območjih.
- ⇨ **Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev:** povečanje deleža travinja, ki omogoča uspešno razmnoževanje ogroženih travniških vrst metuljev na ekološko pomembnih območjih.

Območje ima ustrezen naravovarstveni status:

- **območje Natura 2000** pSCI **Karavanke**, SI3000285, Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000), (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07 in 43/08);

Ministrstvo za okolje in prostor je v knjižni obliki izdalo **Program upravljanja območij Natura 2000 s prilogami.** V **prilogi 4.2: Podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje** so navedeni cilji in ukrepi za gorske travnike:

»Gorski ekstenzivno gojeni travniki HT 6520
Podrobni varstveni cilji: Ohranjanje HT 6520 v sedanjem obsegu.
Varstveni ukrepi / usmeritve: V notranji coni HT 6520 se z redno, ekstenzivno rabo ohranja obseg travniških površin. Ustrezna raba se zagotovi skozi KO ukrepe, ukrepi EKS. Do leta 2010 se raba vzdržuje na 1300 ha, do leta 2013 pa se poveča na 1500 ha.« http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/141-Natura-priloga4-2.pdf

- **naravna vrednota**, Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04 in 70/06).

Območja naravnih vrednot:

Dovška Rožca – rastišče narcis (id.št. 2118),
Hruški vrh - rastišče narcis (id.št. 3760),
Rožca - rastišče narcis (id.št. 2747),
Golica - rastišče narcis (id.št. 60),
Martinčev rovt - rastišče narcis (id.št. 3761),
Rogarjev rovt - rastišče narcis (id.št. 3759),
Zakamnik - rastišče narcis (id.št. 3758),
Plavški rovt - rastišče narcis 1 (id.št. 3757),
Plavški rovt - rastišče narcis 2 (id.št. 5486),
Jeseniški rovt - rastišče narcis 1 (id.št. 2748),
Jeseniški rovt - rastišče narcis 2 (id.št. 5474),
Dobravski rovti – rastišče narcis 1 (id.št. 3663),
Dobravski rovti – rastišče narcis 2 (id.št. 5487),
Dobravski rovti – rastišče narcis 3 (id.št. 5488),
Lipene - rastišče narcis (id.št. 3764),
Markljev rovt - rastišče narcis (id.št. 3762),
Prihodi - rastišče narcis 1 (id.št. 3756),
Prihodi - rastišče narcis 2 (id.št. 5482),
Prihodi - rastišče narcis 3 (id.št. 5483),
Prihodi - rastišče narcis 4 (id.št. 5484),
Prihodi - rastišče narcis 5 (id.št. 5485)

- **ekološko pomembno območje** (**Karavanke**, ev. št. 21300 (Uredba o ekološko pomembnih območjih, Ur. list RS, št. 48/04).

Območja s tovrstnim statusom imajo večjo možnost pridobitve sredstev na različnih finančnih shemah.

Sl. 3: Območja rastišč narcis v Karavankah
Vir: http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN

Turizem je ena od osnovnih strateških dejavnosti občine Jesenice, ki lahko v kombinaciji s kmetijstvom pomembno pripomore k ekonomski računici ustrezne rabe.
Verjetno je iluzorno pričakovati, da bo mogoče ohraniti vsa rastišča narcis. Po ustrezni presoji je smiselno usmeriti moči v bolj perspektivne rovte z ustreznimi pogoji in kjer poleg ohranjanja narcis poskrbimo tudi za druge živalske in rastlinske vrste oziroma biotsko raznovrstnost.

ZAKLJUČEK

Z raziskavami, kot tudi z opazovanjem domačinov in turistov je nedvomno ugotovljeno, da se površine travnikov poraščenih z narcisami zmanjšujejo ali povedano z drugimi besedami narcise na področju Golice izginjajo.

Razlogi za zmanjševanje rastišč oziroma izginjanje narcis so v glavnem trije:

- opuščanje rabe in posledično zaraščanje rovtov,
- intenziviranje gospodarske rabe in s tem poslabšanje rasnih pogojev za rast narcis in
- premajhna ozaveščenost obiskovalcev planin, saj se le-ti prevečkrat obnašajo nekulturno do narave saj trgajo, in ruvajo narcise ter jih odnašajo s seboj. Prav tako pri hoji pogosto ne uporabljajo obstoječih poti, s tem pa pri hoji izven poti poškodujejo narcise in ostalo rastlinje.

Fot. 10: Pot na Golico – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

Da bi zaustavili ali vsaj upočasnili izginjanje narcis menim, da je potrebno preprečiti zaraščanje rovtov, glede gospodarske rabe pa izvajati ustrezne ukrepe na občinski in državni ravni (***Kmetijsko okoljski ukrepi*** – nosilec ukrepov je **Oddelek za sonaravno kmetijstvo** v okviru **Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja**), saj nam mora biti jasno, da za klasično rabo rovtov lastniki nimajo ekonomske računice. Iluzorno je namreč pričakovati ali zahtevati od ljudi, da živijo zato, ker so lastniki narcisnih poljan bolj skromno oziroma manj kvalitetno življenje. **Zato je potrebno lastnike teh zemljišč informirati in izobraževati o pomenu kmetijsko okoljskih ukrepov in z možnostjo pridobitve kmetijsko okoljskih plačil.**

»Namen ukrepa kmetijsko okoljskih plačil je popularizacija kmetijske pridelave, ki ustreza potrebam ter varuje zdravje ljudi, zagotavlja trajnostno rabo naravnih virov in omogoča zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje. Kmetijsko okoljski ukrepi ohranjajo naravne danosti, biotsko raznovrstnost, rodovitnost tal in tradicionalno kulturni krajino ter varuje zavarovana območja.«
(http://www.arsktrp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijsko_okoljska_placila_kop/)

Žal pa so predpisi in pogoji za pridobitev kmetijsko okoljskih plačil večkrat preveč komplicirani in zahtevajo od lastnikov zemljišč veliko administrativnega dela, tako, da se za to preprosto ne odločijo – posledica tega pa je zaraščanje rovtov in s tem izginjanje narcis.

Fot. 11: Preprečevanje zaraščanja Vir: Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah (2007, str. 26)

Fot. 12: Po ponovni uvedbi košnje se narcise na delu južnega pobočja Golice spet vračajo – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

Glede obiskovalcev gora in njihovega vedenja pa menim, da morata združiti moči turistično in planinsko društvo z odsekom za varstvo gorske narave. Člani turističnega društva bi morali na izhodiščnih točkah ter ob planinskih poteh postaviti panoje oziroma opozorilne table, naj obiskovalci ne trgajo in uničujejo cvetja, nujno, vsaj v času cvetenja narcis pa obiskovalcem deliti letake, kako naj se vedejo na območju narcisnih rastišč, člani planinskega društva pa bi morali biti prisotni na terenu, ter opozarjati obiskovalce, naj hodijo po označenih, oziroma po obstoječih poteh in naj ne delajo novih poti.

Prav tako pa jih istočasno opozarjati, naj ne trgajo oziroma uničujejo cvetja.

Fot. 13: Opozorilna tabla v Plavškem rovtu – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

V kolikor bomo pokazali dobro voljo vsi od države – Ministrstva za okolje in prostor preko občine do lastnikov zemljišč, turističnega društva in planinskega društva, ter obiskovalcev gora bomo uspeli ohraniti narcisne poljane, da jih bomo lahko občudovali še naprej ne le mi, pač pa tudi poznejše generacije.

Fot. 14: Informativna tabla v Plavškem rovtu – maj 2008
(Avtor fot.: Anton Dremelj)

Fot. 15: Povečan prikaz rastišč narcis

Fot. 16: Južno pobočje Golice – maj 2008 (Avtor fot.: Anton Dremelj)

Potrudimo se, da jih bomo občudovali tudi v bodoče!

VIRI

- SKOBERNE, Peter. 2007. *Narava na dlani. Zavarovane rastline Slovenije* : žepni vodnik. 1. izd. Ljubljana : Mladinska knjiga.
- *Narcise – Ključavnice*. 2006. Kranj : Projektna skupina KGZS – Zavod Kranj.
- *Ohranjanje narcisnih travnikov in biotske pestrosti v Karavankah*. 2007. Celovec : Arge NATURSCHUTZ.
- Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja. *Kmetijsko okoljska plačila (KOP)* [online]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.arsktrp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijsko_okoljska_placila_kop/>.
- Naravovarstveni atlas. *Naravne vrednote*. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN
- Ministrstvo za okolje in prostor. 2008. *Program upravljanja območij Natura 2000*. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/141-Natura-priloga4-2.pdf